

Силабус
навчальної дисципліни
СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА
(розділи: **ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ. ГРАФІКА і**
ОРФОГРАФІЯ)
2025-2026 навчальний рік

Освітні програми: Середня освіта (українська мова і література). Практична психологія
Середня освіта (українська мова і література). Англійська мова.

Спеціальність 014.01 Середня освіта (українська мова і література)

Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка
Рівень вищої освіти Перший рівень вищої освіти
Статус дисципліни Обов'язкова

Викладач	Валентина ЮНОСОВА
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-ukr-mova/composition-kaf-ukr-mova/yunosova/
Контактний тел.	0665323492
E-mail викладача:	yunosova@i.ua
Графік консультацій	індивідуально, із застосуванням дистанційних технологій

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Форма навчання	Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
очна (денна)	120	20	20	80	екзамен
заочна	120	6	4	110	екзамен

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: українська літературна мова, фонетика, фонологія, орфоєпія, графіка, орфографія, звук, фонема, модифікації фонем, чергування звуків.

Мета та предмет курсу:

Дисципліна “Сучасна українська літературна мова” є основною у системі лінгвістичних предметів філологічного факультету. *Предметом* її вивчення є науково узагальнений опис сучасної української літературної мови, характеристика її фонетичної системи, лексичного складу і граматичної будови, вивчення мовних одиниць (звуків, слів, морфем, словоформ, словосполучень, речень) у їх взаємозв'язках і взаємовідносинах, закономірностей творення і функціонування цих одиниць.

Метою вказаного курсу є оволодіння такими розділами сучасної української літературної мови, як фонетика, фонологія, орфоєпія, графіка та орфографія, засвоєння теоретичного і практичного матеріалу, вироблення навичок самостійного підходу до аналізу мовних явищ, формування фонетичної компетенції. Водночас курс містить короткі відомості з історії формування й розвитку української літературної мови, історичної фонетики тощо.

Курс з фонетики та фонології є важливим для формування кваліфікованого фахівця, який не тільки ґрунтовно знає особливості української фонетичної системи, але й уміє реалізувати ці знання на практиці, мовлення якого відповідає орфоєпічним нормам української літературної мови.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з української мови та літератури, педагогіки, психології, теорії та методики навчання й характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в ЗЗСО.</p> <p>ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 02. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.</p> <p>ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, до комунікації іноземною мовою за предметною спеціальністю.</p> <p>ФК 01. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину української мови та літератури.</p> <p>ФК 02. Здатність забезпечувати навчання учнів державною мовою; формувати та розвивати їхні мовно-комунікативні вміння й навички в українськомовній і літературній освіті.</p> <p>ФК 03. Здатність здійснювати цілевизначення, планування та проєктування процесів навчання української мови та літератури, виховання учнів з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання й розвитку учнів.</p> <p>ФК 04. Здатність формувати й розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами української мови, української літератури та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.</p> <p>ПК 01. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови та літератури в практиці навчання української мови й викладання літератури в ЗЗСО.</p> <p>ПК 02. Здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовленнєву компетентність у процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовленнєвої поведінки в різних комунікативних контекстах.</p> <p>ПК 03. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й створення зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку мовлення здобувачів освіти в процесі говоріння й підготовки творчих робіт.</p>	<p>РН 02. Демонструє вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їхні мовно-комунікативні вміння й навички засобами української мови, української літератури, інтегрованого навчання.</p> <p>РН 03. Називає й аналізує методи цілевизначення, планування та проєктування процесів навчання української мови, викладання української літератури й виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їхніх освітніх потреб; класифікує форми, методи й засоби навчання української мови, викладання української літератури в ЗЗСО.</p> <p>РН 07. Демонструє знання основ фундаментальних і прикладних наук(української мови та літератури), оперує базовими категоріями та поняттями.</p> <p>РН 08. Генерує обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.</p> <p>ПРН 01. Знає сучасні філологічні засади навчання української мови та літератури, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності, провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні.</p> <p>ПРН 02. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.</p> <p>ПРН 03. Володіє комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти).</p> <p>ПРН 04. Володіє навичками аудіювання й створення текстів різних стилів і жанрів та застосовує ці вміння в процесі формування здобувачів освіти – компетентних мовців.</p> <p>ПРН 06. Використовує гуманістичний потенціал української мови та літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p>

Зміст курсу:

Тема 1. Фонетика як учення про звукову будову мови. Класифікація звуків сучасної української мови. Предмет і завдання фонетики. Зв'язок фонетики з іншими розділами мовознавства. Звуки і склади як фонетичні одиниці мови. Фізично-акустичний, фізіологічно-артикуляційний і лінгвістичний (фонологічний) аспекти вивчення мовних звуків. Мовний апарат. Робота мовних органів при утворенні голосних і приголосних звуків. Поділ звуків на голосні і приголосні. Загальні умови творення голосних і приголосних звуків. Артикуляторна класифікація голосних української мови: за рухом язика в горизонтальному напрямі, за ступенем підняття язика та за участю губ. Приголосні звуки. Артикуляторно-акустична класифікація приголосних української мови: за активним мовним органом; за способом творення; за співвідношенням у їх творенні шуму й голосу; за твердістю і м'якістю.

Тема 2. Фонологія як галузь знань про фонему. Система фонем сучасної української літературної мови. Поняття фонему. Функції фонему. Інваріант (головний вияв) і варіанти фонем – факультативні, позиційні, комбінаторні. Диференційні ознаки фонем сучасної української літературної мови – артикуляційні та акустичні. Склад фонем сучасної української літературної мови. Голосні фонему сучасної української літературної мови в їх звукових виявах. Приголосні фонему сучасної української літературної мови в їх звукових виявах. Палаталізація приголосних.

Тема 3. Взаємодія звуків у потоці мовлення. Комбінаторні фонетичні зміни. Модифікації фонем. Поняття коартикуляції. Основні типи комбінаторних змін: акомодация, асиміляція, дисиміляція. Асиміляція приголосних (суміжна і на відстані; повна і часткова; регресивна і прогресивна; за дзвінкістю або глухістю, за місцем і способом творення, за м'якістю). Фонематична і фонетична транскрипції.

Тема 4. Живі (фонетичні) чергування, їх види. Дисиміляція приголосних (суміжна і на відстані; регресивна і прогресивна; за способом і за місцем творення. Спрощення в групах приголосних *зdn, жdn, стn, стл, рdц*. Позиційні зміни в системі вокалізму: редукція голосних, гармонійна асиміляція (сингармонізм). Позиційні модифікації приголосних (зміна приголосних /в/, /j/ на [ў], [і]).

Тема 5. Чергування голосних фонем. Чергування *о* та *е* з *і*; *о* та *е* з нульовою фонемою (як наслідок занепаду зредукованих); *е, о* після *ж, ч, ш, дж, та j*; чергування *и* (у звукосполученнях *ри, ли*) з *о* та *е*. Чергування голосних у коренях слів як засіб розрізнення семантичних відтінків і граматичних значень: *о-а* (*гонити-ганяти*); *е-і* (*пекти-випікати*); *е-о* (*везти-возити*); *і-а* (*лізти-лазити*), *і-и* (*сісти-сидіти*); нульова фонема – *е, о, и*; нульова фонема – *о, и, у*. Голосні *а* та *у* на місці давнього *о*; голосний *і* на місці давнього *у*.

Тема 6. Чергування в системі приголосних фонем. Історичні чергування в системі приголосних. Чергування /z/, /k/, /x/ із /ж/, /ч/, /ш/ (перше перехідне пом'якшення). Чергування /z/, /k/, /x/ із /z'/, /ц'/, /с'/ (друге перехідне пом'якшення). Чергування, спричинені взаємодією приголосних з [j] у праслов'янській мові: /z/ – /ж/ (*берегти – бережу*); /k/ – /ч/ (*пекти – печу*); /x/ – /ш/ (*колихати – колишу*); /z/ – /ж/ (*возити – возжу*); /m/ – /ч/ (*платити – плачу*); /с/ – /ш/ (*косити – кошу*) та ін. Чергування твердих передньоязикових приголосних фонем /d/, /m/, /z/, /c/, /dz/, /ц/, /л/, /n/, /p/ з відповідними м'якими фонемами /d'/, /m'/, /z'/, /c'/, /dz'/, /ц'/, /л'/, /n'/, /p'/ при словозміні і словотворенні. Інші чергування приголосних звуків: /b/ – /бл/; /n/ – /нл/, /в/ – /вл/, /м/ – /мл/, /ф/ – /фл/; /б/ – /бй/, /н/ – /нй/, /в/ – /вй/, /м/ – /мй/, /ф/ – /фй/, /р/ – /рй/. Комбінування фонетичних процесів у словах типу *козацький, убогство, чеський*.

Тема 7. Склад як фонетична одиниця. Складоподіл. Наголос у системі фонетичних одиниць сучасної української літературної мови. Теорія складу: експіраторна, акустична, фонологічна. Структура складу. Склади відкриті і закриті, наголошені й ненаголошені. Закономірності складоподілу в українській мові. Фонетичний складоподіл і перенос слова з рядка в рядок. Наголос, види наголосу. Характер українського наголошення. Енклітика та проклітика. Наголос як засіб вираження лексичного і граматичного значення слів. Основний і побічний наголос у багатоскладових складних словах. Логічний, емоційний і фразовий наголоси. Інтонація.

Тема 8. Українська орфоенія як розділ мовознавства про норми літературної вимови. Норми української літературної вимови. Значення орфоенічних норм, причини їх порушення. Необхідність боротьби з порушенням орфоенічних норм української літературної мови і забезпечення високої культури мовлення. Основні правила української вимови: вимова голосних і приголосних звуків у різних позиціях, а також окремих звукосполучень. Вимова слів, засвоєних з інших мов. Норми українського наголосу.

Тема 9. Графіка української мови. Поняття графеми. Український алфавіт, його друкована і писана форми. Інші знаки, що використовуються в українському письмі: апостроф, знак наголосу, пунктуаційні знаки. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови. Букви для позначення голосних і приголосних фонем. Звукове значення букв *я, ю, є, ї*, букви *щ* та подвоєних букв. Слова з буквою *ї*. Історичний розвиток письма, його види. Основні форми стародавнього українського письма: устав, півустав, скоропис, «гражданка». Формування української графіки. Історія літери *г*.

Тема 10. Орфографія як система загальноприйнятих правил написання. Принципи українського правопису. Основні правила української орфографії. Українська орфографія як розділ мовознавчої науки, що визначає систему загальноприйнятих правил про способи передачі на письмі звукового складу слів, їх написання та перенос із рядка в рядок. Оновлений „Український правопис”. Правописні проблеми кінця XX – початку XXI ст. Проект найновішої редакції «Українського правопису». Співвідношення орфографії з графікою та орфоєпією. Принципи української орфографії: фонетичний, морфологічний, історичний (традиційний) та семантично-диференціальний. Роль і місце кожного з принципів в українській орфографії. Характеристика морфологічних, фонетичних, історичних і диференціальних написань слів. Уживання м'якого знака і апострофа. Написання слів разом, окремо і через дефіс. Правопис найуживаніших префіксів і суфіксів. Граматичні і лексичні основи вживання великої букви. Правопис прізвищ і географічних назв. Загальний огляд правопису слів іншомовного походження. Фонетичні і морфологічні основи правил переносу слів. Орфографічні і технічні правила переносу. Графічні скорочення слів.

Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, навчальна дискусія), наочні (спостереження, ілюстрування), практичні (вправи різних типів, комплексні контрольні завдання), індивідуальна дослідницька робота студентів.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): від студента очікується здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проектор, екран / інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів набраних під час поточного та підсумкового контролів і вираховується за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі екзамену, який складається з двох теоретичних питань та одного практичного завдання.

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час поточного контролю та підсумкового контролю (екзамену) (50+50=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		50	100
Практичні заняття	35		
Самостійна робота	15		
Підсумковий контроль		50	
Екзамен:	50		

**Таблиця 2. Розподіл набраних студентом балів під час поточного контролю
(практичні заняття)**

Види робіт	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
ПЗ 1	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 2	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 3	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 4	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 5	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 6	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 7	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 8	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 9	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
ПЗ 10	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
Максимальна кількість набраних балів	5	10	15	20	25	30	35

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на практичних заняттях – 35 балів (за умови виконання всіх видів роботи, передбачених планами практичних занять).

**Таблиця 3. Розподіл набраних студентом балів під час поточного контролю
(самостійна робота)**

Види робіт	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
CP 1	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 2	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 3	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 4	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 5	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 6	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 7	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 8	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 9	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
CP 10	0,4	0,6	0,8	1	1,2	1,4	1,5
Максимальна кількість набраних балів	4	6	8	10	12	14	15

Таблиця 4. Розподіл набраних студентом балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів						
	незадовільно		задовільно		добре		відмінно
	F	FX	E	D	C	B	A
Екзаменаційне питання 1	7	9	10	10	13	15	16
Екзаменаційне питання 2	7	9	10	10	13	15	16
Екзаменаційне завдання 3	6	9	10	12	13	15	18
Максимальна кількість набраних балів	20	27	30	32	39	45	50

Передбачено проведення **екзамену** в усній формі. Кожна екзаменаційна картка містить три питання: два теоретичні і одне практичне, що сукупно охоплюють усі важливі аспекти навчального курсу.

Критерії оцінювання навченості здобувачів під час підсумкового контролю:

- 1) теоретичні питання:
  - повнота й ґрунтовність викладу;
  - аргументованість тверджень;
  - суб'єктне усвідомлення змісту;
  - творче осмислення набутих теоретичних знань;
  - термінологічна коректність;
- 2) практичне питання:
  - методична грамотність;
  - обґрунтованість рішень;
  - логічна правильність оформлення думки.

Кількість балів	Теоретичні питання	Практичне завдання
«відмінно / А» 90–100	Повне засвоєння та суб'єктне усвідомлення матеріалу. Твердження чітко аргументовані. Продемонстровано термінологічну грамотність.	Продемонстровано методичну грамотність. Рішення обґрунтовані.
«добре / В» 78–89	Повне засвоєння та суб'єктне усвідомлення матеріалу. Не всі твердження чітко аргументовані. Продемонстровано термінологічну грамотність.	Наявність незначних методичних помилок. Рішення обґрунтовані.
«добре / С» 65–77	Повне засвоєння та часткове суб'єктне усвідомлення матеріалу. Не всі твердження чітко аргументовані. Наявні помилки щодо термінологічної грамотності.	Наявність методичних помилок. Рішення обґрунтовані.
«задовільно / D» 58–64	Часткове засвоєння матеріалу, недостатнє суб'єктне усвідомлення його. Нечітка аргументація тверджень. Часткова термінологічна некоректність.	Наявність значної кількості методичних помилок. Рішення не обґрунтовані.
«задовільно / E» 50–57	Часткове засвоєння матеріалу, суб'єктне його не усвідомлення. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	Завдання виконано частково. Наявність значної кількості помилок.
«незадовільно / FX» 35–49	Теоретичний матеріал засвоєно фрагментарно. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	Методична неграмотність.
«незадовільно / F» 1–34	Теоретичний матеріал не засвоєно. Аргументація відсутня. Термінологічна неграмотність.	Завдання не виконано.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	задовільно		E (задовільно)

35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (50+50=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Список рекомендованих джерел

Базова

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
2. Глуховцева К. Д. Складні питання сучасної української літературної мови. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : навчальний посібник для здобувачів освітніх ступенів «бакалавр», «магістр». Вид. друге, доп. і переробл. Старобільськ : Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2021. 265 с.
3. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.
4. Сучасна українська літературна мова. Хрестоматія з фонетики: навч. посіб. / уклад.: Н. І. Бойко, Т. Л. Хомич. 2-ге вид., змінене і доп. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 305 с.
5. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова: навч. посіб. Київ: Алерта, 2017. 544 с.
6. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Хомич Т. Л. Сучасна українська літературна мова: Фонетика. Фонологія. Фономорфологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія : Першокурснику на допомогу. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2019. 116 с.
8. Ющук І. П. Практичний довідник з українського правопису. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 128 с.

**Допоміжна
Підручники та посібники**

1. Асіїв Л., Пілецький В. Фонетика і фонологія української мови збірник практичних, тестових і контрольних завдань. Вид. друге, виправл. та доп. Львів, 2015. 360 с.
2. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ: Рад. школа, 1984. 160 с.
3. Гороф'янюк І. В. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія : практикум : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 6.020303 Філологія. Українська мова і література. Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2016. 160 с.
4. Дудник З. В. Сучасна українська літературна мова. Фонетика: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002. 178 с.
5. Жилко Ф. Т. Фонологічні особливості української мови в порівнянні з іншими слов'янськими. Київ: Наук. думка, 1963. 183 с.
6. Єрмоленко С. Я. Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
7. Зубков М. Г. Українська мова: універсальний довідник. Харків : ВД «Школа», 2004. 496 с.
8. Караман С. О., Караман О. В., Бакум З. П. Сучасна українська літературна мова : підручник. Част. I. Фонетика. Фонологія. Графіка. Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2005. 188 с.
9. Карпенко Ю. О. Фонетика і фонологія сучасної української літературної мови: учб. посібник для студ. філол. фак. Одеса : Чорномор'я, 1996. 144 с.
10. Наконечна Л. Б. Сучасна українська мова: Фонетика. Орфоепія. Морфонологія. Графіка. Орфографія: посібник. Вид. 2-е, доп. і перероблене. Івано-Франківськ: НАІР, 2014. 108 с.
11. Проблеми унормування сучасної української мови. Наголос [навчально-методичний посібник для вчителів української мови і літератури]. За наук. ред. О.М. Вікторіної. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. 112 с.
12. Савченко І. С., Шляхова В. В. Практичний курс фонетики, орфоепії та графіки української мови: наук.-метод. посіб. для студентів спец.: 014.01 «Середня освіта. Українська мова і література», 035.01 «Філологія. Українська мова і література». Черкаси : Вертикаль, 2018. 108 с.
13. Скаб М. С. Система приголосних з погляду вираження важливих тенденцій розвитку фонологічної системи української мови. Лінгвістичні дослідження : збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. 2019. Вип. 50. С. 276–284. URL : <http://surf.li/dzmk1>
14. Сучасна українська мова: Вступ. Фонетика / ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1969. 436 с.
15. Сучасна українська літературна мова: підручник / ред. А. П. Грищенко. Київ: Вища шк., 1997. 493 с.
16. Сучасна українська літературна мова: підручник / ред. М. Я. Плющ. Київ: Вища шк., 2003. 414 с.
17. Сучасний український правопис. Комплексний довідник / упоряд. М. Г. Зубков. Харків: Торсінг, 2002. 446 с.
18. Тоцька Н. І. Голосні фонемі української літературної мови. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1973. 192 с.
19. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія: навч. посіб. Київ: Вища шк., 1981. 183 с.
20. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навч. посіб. для вузів. Київ: Вища шк., 2007. 823 с.
21. Ющук І. П. Українська мова: підручник. Київ: Либідь, 2004. 640 с.

Словники

1. Головащук С. І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. Київ: Либідь, 1995. 191 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: в 4 т. Київ: Аконіт, 1998. Т. 1. 910 с.; Т. 2. 910 с.; Т. 3. 927 с.; Т. 4. 941 с.
4. Орфографічний словник української мови / уклад. С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ: Довіра, 1994. 864 с.
5. Орфоепічний словник / уклад. М. І. Погрібний. Київ: Рад. школа, 1984. 630 с.
6. Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / уклад. М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб та ін. Київ: Довіра, 2001. Т. 1. 957 с.; Т. 2. 917 с.
7. Словник лінгвістичних термінів / уклад. Д. І. Ганич, І. С. Олійник. Київ: Вища шк., 1985. 360 с.
8. Словник наголосів / уклад. М. І. Погрібний. Київ: Рад. шк., 1964. 639 с.
9. Словник труднощів української мови / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Вища шк., 1989. 336 с.
10. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наук. думка, 1970–1980.
11. Українська літературна вимова і наголос / уклад. М. А. Жовтобрюх. Київ: Наук. думка, 1973. 723 с.
12. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Довіра, 2001. 224 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Бердянського державного педагогічного університету– bdpu.org.
2. <http://www.slovyk.net>
3. <http://www.ostriv.in.ua>
4. <http://www.ukrlit.vn.ua>
5. <http://www.ukr-in-school.eduua.net>
6. <http://www.nsu.ru/education/virtual/discourse.htm>
7. <http://www.mova.dn.ua>
8. <http://litopys.org.ua/links/inmovozn.htm>
9. <http://www.novamova.com.ua>
10. <http://www.mova.info> 11. <http://lingvoforum.net>